

Món social

Declaració de Rubí. Una aposta decidida per una nova cultura energètica

Domènec Martínez

Coordinador de la Declaració de Rubí 2002-2003

El 20 de febrer de l'any 2002 es va signar, a la ciutat de Rubí, l'anomenada «Declaració de Rubí». Representants (alcaldes, alcaldesses, regidores i regidors) de més de setanta ciutats i pobles de Catalunya, conjuntament amb més d'una vintena de representants de diferents entitats, col·lectius, associacions de consumidors, universitats, etc., es van aplegar al castell de la ciutat per fer costat a la iniciativa encapçalada per Núria Buenaventura, alcaldessa de Rubí, en favor d'un nou model energètic per al nostre país, tot reclamant un canvi d'orientació del Govern i de les empreses subministradores, i un paper actiu de les administracions locals.

Era una proposta innovadora, i sens dubte agosarada, en el marc de la liberalització del sector elèctric impulsat per la UE, que va permetre als municipis fer acte de presència de manera mancomunada (amb el suport de col·lectius de ciutadans molt diversos: ecologistes, consumidors, etc.) davant les companyies elèctriques (sovint

Logo de la Declaració de Rubí.

molt insensibles envers les demandes dels ajuntaments), i fer propostes de futur davant el Parlament i el Govern de la Generalitat.

Antecedents

La Declaració de Rubí va fer emergir situacions latents de descontentament i d'indignació per part de molts ajuntaments¹ i va permetre incorporar i fer més visibles les reivindicacions i propostes de diferents moviments ciutadans, com ara la Comissió Cívica de Rubí contra les Línies d'Alta Tensió, la Coordinadora Antilínia de les Gavarres, o la Plataforma Unitària contra l'Autopista Elèctrica, entre d'altres, ja existents i amb dinàmiques pròpies de participació a molts indrets.

Aquest moviment municipalista (a instàncies de l'Ajuntament de Rubí, que actuava com a dinamitzador), conjuntament amb una bona presència de plataformes i entitats ecologistes, associacions de consumidors, i de diferents professionals i empreses, va elaborar i sotmetre a consideració de totes les parts signants un document

Vista general del municipi de Rubí.

¹ En el cas de Rubí, ciutat que acull una xarxa molt densa de línies d'alta tensió, cal recordar que, durant la nevada del 14 de desembre de 2001, a més dels problemes derivats de les insuficiències de la xarxa de subministrament, una caiguda d'un cable d'alta tensió a tocar de dos centres educatius que hauria pogut tenir greus conseqüències va encendre tots els senyals d'alarma.

Moment de la signatura de la Declaració de Rubí amb Núria Buenaventura, Domènec Martínez i Elisenda Cerdayas.

fundacional, la Declaració de Rubí, que en pocs mesos va rebre moltes adhesions, suports i demandes d'informació, fins i tot més enllà del Principat.

Un any més tard, el febrer del 2003, ja s'hi havien adherit 116 ajuntaments i més de trenta entitats i moviments associatius.

La Declaració de Rubí va fer emergir situacions latents de descontentament i d'indignació per part de molts ajuntaments

De les línies d'alta tensió... a un visió integrada

La Declaració de Rubí comença afirmant que «la millora de la situació de les xarxes elèctriques és, des de fa temps, una de les reivindicacions més significatives de les poblacions, de les institucions locals i dels col·lec-

Es van formular propostes inspirades en els principis del que anomenem «una nova cultura energètica»

tius afectats de Catalunya», tot recordant que «els moviments socials i els ajuntaments han exigít, en nombroses ocasions, la posada en funcionament, de manera gradual i definitiva, d'un pla que porti cap a una xarxa de subministrament elèctric de qualitat, adaptat a les necessitats i a l'evolució del país i dels seus ciutadans i ciutadanes». Una constatació del greu desfasament que ja reconeixia l'informe *Pla d'energia de Catalunya amb l'horitzó del 2010*.

Cal destacar que la Declaració de Rubí no es limita a reclamar una millora de la xarxa de subministrament elèctric i el soterrament i/o desviament de les línies d'alta tensió, sinó que aposta per la necessitat d'un canvi de model energètic: «Catalunya [...] necessita definir amb urgència un veritable pla energètic que tingui en compte les diferents perspectives integrades: producció d'energia més a prop del lloc de consum, infraestructures de transport adequades, un model de desenvolupament energètic sostenible, una nova cultura de la gestió, un consum eficient dels recursos», i afegeix: «Som conscients que el creixement il·limitat de l'actual model basat en l'increment de la demanda multiplica els impactes negatius sobre els ecosistemes i la salut de les persones, i que alhora contribueix al canvi climàtic i hipoteca el futur i el benestar de les nostres comunitats i economies locals.» En definitiva, es van formular propostes inspirades en els principis del que anomenem «una nova cultura energètica».

Entre els deu objectius aprovats a la declaració constitucional, hi havia els següents: reclamar al Govern de la

Membres de les entitats adherides a la Declaració de Rubí.

Generalitat l'inici d'un procés de negociació amb FECSA-ENDESA per tal que, en un termini no superior a deu anys, les línies elèctriques que travessen municipis i que suposen un risc per a la salut de les persones (a banda d'hipotecar els planejaments urbanístics), siguin soterrades o desviades; reclamar a les empreses del sector elèctric que destinin el recursos necessaris per modernitzar les xarxes de distribució als municipis; exigir dels operadors que en qualsevol nova implementació de xarxes elèctriques es tingui en compte l'obligació ineludible de sol·licitar les corresponents llicències i permisos, atenent els requeriments de millora del medi ambient de les polítiques municipals; instar el Govern de la Generalitat a materialitzar un pla d'actuació de promoció i adopció de les energies renovables, d'acord amb les polítiques prioritàries de la Unió Europea.

Els grups de treball i la comissió de seguiment

Per tal d'avançar en aquests objectius, es va constituir una comissió permanent (representants municipals dels ajuntaments de Sant Cugat del Vallès, Llagostera, Lleida i Badalona, conjuntament amb la presidència, vicepresidència i coordinació tècnica de l'Ajuntament de Rubí),² i es van crear quatre grups de treball amb els enuncis següents: una xarxa de subministrament elèctric de qualitat; el soterrament i/o desviament de les línies d'alta tensió; una tributació local justa de les empreses elèctriques; i una política d'eficiència energètica i foment de les energies renovables.

Cal dir que els diferents grups van promoure dinàmiques de participació (entre representants de municipis i d'entitats), van elaborar propostes per a les sessions plenàries, i també per actuar davant del Parlament de Catalunya i el Govern de la Generalitat.

El Parlament de Catalunya

En aquest àmbit, cal deixar constància de la Resolució 1522/VI del Parlament de Catalunya: «El Parlament de Catalunya insta el Govern a impulsar, d'acord amb els criteris establerts pel Pla de l'energia a Catalunya en l'horitzó de l'any 2010, un procés de negociació entre les empreses de subministrament d'electricitat i l'Administració local, la de la Generalitat i la de l'Estat, per al soterrament de les línies elèctriques, en el termini de deu anys, amb la finalitat d'arribar a un acord que, entre altres aspectes, tingui en compte el finançament de les

² Aquesta comissió permanent estava formada per les persones següents: Joan Recasens, tinent d'alcalde de Sant Cugat del Vallès; Lluís Postigo, alcalde de Llagostera; Lluís Torres, alcalde de Lleida; Muntxa Niso, regidora de Medi Ambient de Badalona; Elisenda Sardañés, regidora de Medi Ambient de Rubí, i Núria Buenaventura, alcaldessa de Rubí. També en formaven part Domènec Martínez, coordinador tècnic, i Ramiro Vidal, secretari d'actes.

Foto: David Casabona

Encreuament de diverses línies d'alta tensió a Rubí.

obres i els terminis d'execució i que doni prioritat als treballs a les zones urbanes.» És just afirmar que aquesta presa en consideració obeïa molt clarament a l'existència del moviment municipalista de la Declaració de Rubí. Era un primer pas.

El Pla de l'energia a Catalunya en l'horitzó de l'any 2010, en l'apartat 11.3.1.3, planteja la necessitat d'analitzar els impactes ambientals que produeixen les línies aèries

El dia 22 de novembre de 2002, el director general d'Energia i Mines, per tal de complir el mandat del Parlament de Catalunya, va convocar els representants de les associacions municipalistes (FMC i ACMC), de les empreses del sector elèctric, i de la mateixa Direcció General d'Energia. Núria Buenaventura, presidenta de la Declaració de Rubí, va representar la FMC. Es va constituir un grup de treball tècnic i un altre de treball econòmic. Es va acordar iniciar l'estudi de les ciutats (àrees urbanes més densament poblades i amb més densitat de línies (seguint un model elaborat a Rubí amb la col·laboració de la UPC), a fi d'establir un ordre de prioritats.

La Direcció General d'Energia va recordar que el Pla de l'energia a Catalunya en l'horitzó de l'any 2010, en l'apartat 11.3.1.3, planteja la necessitat d'analitzar els impactes ambientals que produeixen les línies aèries en les etapes de construcció, funcionament i manteniment, i va proposar les actuacions següents a les zones urbanes:

- No construir-hi línies de tensió igual o superior a 400 kV.

Les línies d'alta tensió travessen una zona en ple desenvolupament urbanístic de Rubí.

- Soterrar tota nova línia de tensió d'entre 1 i 220 kV.
- Desplaçar de forma progressiva les actuals línies de 400 kV.
- Soterrar de forma progressiva la resta de línies de tensió superior a 1 kV.

El 16 de juny de 2003, es va signar un «Conveni per a la realització d'estudis per analitzar l'impacte ambiental creat per les línies elèctriques aèries de tensió igual o superior a 66 kV en àrees urbanes de Catalunya» entre la Conselleria d'Indústria, el president de l'Associació Catalana de Municipis i Comarques (ACM), el president de la Federació de Municipis de Catalunya (FMC), el director general de Red Eléctrica de España (REE), i el director general de FECSA-ENDESA. Aquest conveni preveia fer un estudi/diagnòstic d'una primera llista de trenta-dos municipis (poblacions de més de 20.000 habitants i àrees de menys població especialment sensibilitzades davant els efectes de les línies elèctriques), d'acord amb el següent coeficient d'afectació: $\text{km de línies} \Rightarrow 66 \text{ kV} \times \text{nombre d'habitants} / \text{àrea (en kms}^2\text{)}$.

La Jornada municipalista: per una nova cultura energètica

El 27 de febrer de 2003, el moviment al voltant de la Declaració de Rubí fa balanç i formula nous compromisos. Hi participen més de cent cinquanta representants d'arreu de Catalunya, experts de la Universitat, del món científic i de la Unió Europea, i representants de les diferents administracions i de Govern, de moviments i entitats associatives. S'aprova un «Decàleg de propostes i compromisos» on s'afirma el següent: «Els pobles, ciutats, entitats, organitzacions, institucions i associacions diverses que s'apleguen en aquest objectiu, es comprometen a treballar en els seus respectius territoris i espais d'influència [...] amb el convenciment que treballar per una nova cultura energètica és una condició indispensa-

ble per garantir la qualitat de vida dels nostres ciutadans i ciutadanes.»

Entre els punts aprovats cal esmentar els següents:

- Reclamar una *Llei de qualitat per a un subministrament elèctric d'interès general* (modernització de les xarxes i línies de la trama urbana; la millora dels processos de manteniment en sintonia amb els criteris ambientals, passadissos de serveis, llicències i convenis marc; la millora dels serveis als ciutadans i ciutadanes).
- Reclamar un *sistema d'etiquetatge i transparència de l'origen de l'electricitat* que aportí informació rellevant per tal de facilitar la lliure elecció de consumidors i consumidoras (els *orígens detallats de les energies utilitzades*: fòssils, nuclears, grans hidràuliques, renovables, etc.; i els impactes ambientals: emissions de CO₂, entre d'altres).
- Incorporar al *Pla de l'energia a Catalunya en l'horitzó del 2010 la minimització dels impactes que produeixen les línies aèries actuals*. Soterrar, desviar o trenar les línies elèctriques existents en zones urbanes (tant residencials com industrials). En zones rurals caldrà estudiar les diferents alternati-

Els municipis adherits a la
Declaració de Rubí
proclamen, de manera
solemne, subscriure el nostre
compromís actiu amb els
compromisos internacionals

ves de traçat i escollir les de menys impacte, i aprofitar les infraestructures ja existents com a corredors de serveis (autopistes, carreteres, ferrocarrils, xarxes troncals d'aigua potable, etc.).

- Adoptar els criteris i les reflexions que des de diferents instàncies, com ara la *Declaració d'Alcalà* o el *Manifest de Llagostera*, formulen respecte a la necessitat d'adoptar totes les mesures de prevenció (i de consum responsable) que *afecten la salut, el benestar i la seguretat de les persones*.
- La necessitat d'una *lleï d'hisendes locals que consideri d'una manera integral les taxes d'ús i aprofitament públic de totes les activitats integrades en el subministrament, comercialització, distribució, etc.* per part de les companyies operadores i les noves realitats derivades de les tecnologies de la informació (domini públic i espai radioelèctric).
- Crear un «*impost de petjada energètica*» que permeti redistribuir cap a accions d'estalvi i eficiència energètica l'impacte ambiental que produeixen les energies convencionals.

Els dos punts següents representen un compromís inequívoc del món local amb un nou paradigma energètic (eficiència, estalvi i foment de les energies renovables) que identifiquen la veritable cultura de la modernització energètica:

- «Els municipis adherits a la *Declaració de Rubí* proclamen, de manera solemne, subscriure el nostre compromís actiu amb els compromisos internacionals (reducció de gasos CO₂) aprovats a Kyoto [...] Com a conseqüència d'aquest acord, els municipis adherits (com a mínim els de més de 10.000 habitants) es comprometen a elaborar *plans d'eficiència energètica locals*. Aquests plans d'eficiència energètica han de proporcionar instruments (com les agències locals d'energia) i compromisos específics de reducció de consum [...] Com a compromís específic d'actuar immediatament des de l'àmbit local en la perspectiva abans esmentada, proposem que tots els ajuntaments de Catalunya es comprometin a aprovar *ordenances municipals de foment de l'energia solar* (tèrmica i/o fotovoltaica) i dels *edificis energèticament eficients* durant el proper període del govern municipal, és a dir, en els propers quatre anys.»

Igualment s'ha fet més evident que els ajuntaments, els municipis, tenen voluntat i capacitat per actuar en polítiques de desenvolupament sostenible en l'àmbit local

El *Decàleg de compromisos* finalitzava així: «Totes les mesures esmentades suposaran una contribució important del món local a la transició cap a nous models energètics més autònoms, més democràtics i més respectuosos amb el nostre entorn.»

Declaració de León, Nicaragua

Cal afegir que el camí obert per la *Declaració de Rubí* va desvetllar simpatia i interès més enllà del territori de Catalunya. Per exemple, l'Ajuntament de Fuenlabrada (zona sud de Madrid) va aprovar per ple la seva adhesió, i va organitzar una jornada informativa per als municipis dels entorns. La Diputació Provincial de Màlaga també va convidar la presidenta de la Declaració de Rubí a donar a conèixer l'experiència als municipis de la província en una jornada sobre energia. També s'ha d'esmentar el Seminari Internacional celebrat a Nicaragua el

Xarxa de línies d'alta tensió que travessen el municipi de Rubí.

5 i 6 de febrer de 2003, que va ser coordinat per l'Ajuntament de Rubí (Programa URB-AL) i que va tenir amb la presència de representants de països de l'Amèrica Llatina i de la Unió Europea. Aquest seminari va aprovar la *Declaració de León* (www.interactivos.net/emasse), a favor d'una nova cultura energètica, sostenible i generadora de noves ocupacions, inspirada en els principis del moviment municipalista de la Declaració de Rubí: «El model energètic actual basat en l'explotació dels recursos fòssils (petroli, gas, carbó, etc.), en la generació de l'energia nuclear, o en la destrucció sistemàtica dels boscos..., es fa cada vegada més insostenible. Un model que implica llargues cadenes de proveïment, concentració de recursos en unes poques companyies i la generació d'incerteses. [...] Els qui subscriuim aquesta Declaració, estem persuadits que promoure models de producció descentralitzada és atendre a una lògica més democràtica i més responsable. També que la cultura basada en fonts renovables, tant a escala local com regional, és una inversió rendible. Una inversió que afavoreix el desenvolupament de les capacitats de les persones (professionalització), la generació de noves oportunitats d'ocupació, de la cultura emprenedora i la investigació tecnològica aplicada. En definitiva, un compromís actiu pel desenvolupament de les persones, l'eficiència econòmica del territori i l'estalvi i eficiència de l'energia.»

Canvi climàtic, Protocol de Kyoto i protagonisme dels municipis

En arribar a la part final d'aquest article, cal reivindicar que els principis i objectius de la *Declaració de Rubí* són plenament vigents i que expressen justament una visió moderna i plenament europeista en les qüestions energètiques.

Cal recordar que l'oposició a les línies d'alta tensió (de 400.000 volts) entre França i Espanya ha estat molt activa en els darrers mesos; s'han qüestionat unes infra-

estructures que, a banda de generar noves hipoteques sobre el medi ambient i el paisatge de les comarques gironines, enforteix un model de creixement del consum fortament centralitzat i molt dependent (en aquest cas, de l'energia nuclear).

També cal fer esment, en un sentit positiu, que la *Directiva europea de comerç de drets d'emissió de gasos d'efecte hivernacle* (2002/87) té com a objectiu fomentar la reducció de les emissions d'una manera eficaç i econòmicament eficient, d'acord amb el compromís assumit per la Unió Europea en el Protocol de Kyoto.

Igualment s'ha fet més evident que els ajuntaments, els municipis, tenen voluntat i capacitat per actuar en polítiques de desenvolupament sostenible en l'àmbit local. Les Agendes 21 són instruments per fer possible una planificació i integració equilibrada dels elements territorials, socials, econòmics i ambientals al servei d'aquest objectiu. Els assumptes energètics (la cultura de l'eficiència i de l'estalvi hi ocupen un lloc central) i els

mecanismes i compromisos derivats de les assignacions d'emissions (comerç d'emissions) ens obliguen també a exercir i saber desenvolupar les competències municipals per fer més evidents i identificables les nostres actuacions.

Aquesta perspectiva fa més necessari que mai la *coordinació i cooperació* entre les diferents xarxes interessades en la «Xarxa de ciutats del clima», tant en l'àmbit d'Espanya i de l'entorn de la Mediterrània, com amb les xarxes de ciutats dels països de l'Amèrica Llatina, a fi de fomentar l'estalvi i l'optimització dels recursos energètics, fent un ús i un consum responsables de l'energia (plans d'eficiència i estalvi energètic) i afavorint el desenvolupament d'energies de fonts renovables. Un compromís del món municipal (inherent a la Declaració de Rubí) per contribuir al compromís global (Protocol de Kyoto) de reduir les emissions de gasos contaminants (amb sistemes d'indicadors eficients) contra els efectes del canvi climàtic.